

Wymagania edukacyjne - geografia, klasa 3 gimnazjum

Dział programu	Lp.	Temat	Poziom wymagań			
			konieczny	podstawowy	rozszerzający	dopełniający
I. Zróżnicowanie środowiska przyrodniczego	1.	<i>Położenie, granice i obszar Polski</i>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: terytorium lądowe, powietrzne, wody terytorialne • porównuje wielkość terytorium Polski z wielkościami innych krajów • wskazuje na mapie państwa graniczące z Polską i wymienia ich nazwy • wymienia korzyści wynikające z nadmorskiego położenia Polski 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie skrajne punkty Polski i wymienia ich nazwy • określa współrzędne geograficzne skrajnych punktów Polski • opisuje na podstawie mapy przebieg granicy Polski 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • opisuje położenie fizycznogeograficzne, polityczne i matematyczne Polski, korzystając z map Polski i Europy • oblicza rozciągłość równoleżnikową i południkową Polski 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • oblicza różnice miejscowego czasu słonecznego między skrajnymi punktami Polski • omawia na podstawie mapy zasięg wód terytorialnych Polski • wykazuje korzyści i zagrożenia wynikające z położenia Polski w Europie Środkowej
	2.	<i>Dzieje geologiczne obszaru Polski</i>	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie główne jednostki tektoniczne Europy i Polski oraz wymienia ich nazwy • wymienia nazwy er, w czasie których na obszarze Polski wystąpiły ruchy górotwórcze 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje na podstawie tabeli stratygraficznej najważniejsze wydarzenia z przeszłości geologicznej Polski • wskazuje na mapie Polski górotwory kaledońskie, hercyńskie oraz alpejskie i wymienia ich nazwy 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje główne jednostki tektoniczne Polski • opisuje najważniejsze wydarzenia z przeszłości geologicznej Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje związki między budową geologiczną a wydarzeniami geologicznymi • interpretuje przekrój geologiczny • opisuje wpływ zmian poziomu morza oraz zmian klimatycznych na współczesny obraz Polski
	3.	<i>Zlodowacenia na obszarze Polski</i>	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie Polski zasięgi zlodowaceń i wymienia nazwy zlodowaceń 	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje formy i osady polodowcowe na schematach oraz wskazuje na mapie obszary ich występowania 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia genezę wybranych form i osadów polodowcowych • opisuje warunki powstania wybranych form polodowcowych 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje i porównuje cechy krajobrazu peryglacialnego i młodoglacjalnego
	4.	<i>Surowce mineralne</i>	<ul style="list-style-type: none"> • klasyfikuje surowce mineralne ze względu na ich gospodarcze wykorzystanie • wskazuje na mapie Polski obszary występowania najważniejszych surowców mineralnych 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia sposoby pozyskiwania surowców mineralnych • wykazuje znaczenie gospodarcze surowców mineralnych 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje związek między budową geologiczną a występowaniem surowców mineralnych • analizuje zasoby surowców mineralnych w Polsce • opisuje na podstawie schematu proces powstawania węgla kamiennego 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje wpływ wydobycia surowców mineralnych na środowisko przyrodnicze
	5.	<i>Ukształtowanie powierzchni</i>	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia cechy rzeźby powierzchni Polski • wskazuje na mapie Polski pasy ukształtowania powierzchni i wymienia ich nazwy • wskazuje na mapie Polski najwyższej i najniższej położone punkty w Polsce i wymienia ich nazwy 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia cechy rzeźby powierzchni Polski • rozróżnia wskazane formy rzeźby terenu na ilustracjach • wskazuje na mapie Polski i nazywa główne krainy geograficzne w poszczególnych pasach 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia wpływ wydarzeń z przeszłości geologicznej na ukształtowanie powierzchni Polski • wyjaśnia wpływ współczesnych procesów geologicznych na ukształtowanie powierzchni Polski • porównuje cechy rzeźby terenu poszczególnych pasów ukształtowania powierzchni Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • klasyfikuje wybrane formy rzeźby terenu według wieku i sposobu powstania • wykazuje pasowość ukształtowania powierzchni Polski • charakteryzuje cechy rzeźby terenu na podstawie mapy hipsometrycznej

I. Zróżnicowanie środowiska przyrodniczego

6.	<i>Klimat</i>	<ul style="list-style-type: none"> wymienia czynniki geograficzne wpływające na klimat Polski określa typ klimatu, w którego zasięgu leży Polska wymienia termiczne pory roku wymienia nazwy wiatrów lokalnych i miejsc ich występowania	<ul style="list-style-type: none"> analizuje na mapach klimatycznych rozkład temperatury powietrza i opadów atmosferycznych w Polsce opisuje cechy klimatu przejściowego kreśli klimatogramy na podstawie danych liczbowych odczytuje, korzystając z mapy, długość okresu wegetacyjnego na wskazanym obszarze	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia wpływ czynników geograficznych na cechy klimatu Polski wyjaśnia przyczyny zróżnicowania temperatury powietrza oraz opadów atmosferycznych na obszarze Polski wyjaśnia przyczyny zróżnicowania okresu wegetacyjnego	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje przejściowość klimatu Polski analizuje wpływ napływających mas powietrza na kształtowanie się pogody w Polsce charakteryzuje na podstawie map klimatycznych klimat wybranych regionów Polski porównuje klimat Polski z klimataми innych państw Europy
7.	<i>Wody powierzchniowe i podziemne</i>	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie Polski największe rzeki i wymienia ich nazwy porównuje długości głównych rzek oraz powierzchnie i głębokości wybranych jezior wskazuje na mapie Polski wybrane jeziora i wymienia ich nazwy	<ul style="list-style-type: none"> wymienia sposoby zasilania rzek kreśli diagramy ilustrujące długość rzek wymienia przyczyny oraz skutki powodzi wskazuje na mapie Polski obszary występowania wód podziemnych omawia wykorzystanie wód podziemnych	<ul style="list-style-type: none"> porównuje reżimy wybranych rzek w Polsce ocenia zasoby wody w Polsce uzasadnia asymetrię dorzeczy i wyjaśnia przyczyny jej powstania wyjaśnia genezę wybranych typów jezior w Polsce oraz podaje ich przykłady ocenia stopień i sposoby wykorzystania wód podziemnych	<ul style="list-style-type: none"> analizuje głębokość i kształt wybranych jezior opisuje na podstawie mapy rozmieszczenie rejonów eksploatacji i wykorzystanie wód mineralnych wykazuje związki między budową geologiczną, rzeźbą powierzchni, klimatem a siecią hydrograficzną charakteryzuje czynniki wpływające na wielkość zasobów wodnych Polski wykreśla na mapie poziomicowej działy wodne
8.	<i>Morze Bałtyckie</i>	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie Morze Bałtyckie, największe jego zatoki, wyspy i cieśniny wymienia główne przyczyny zanieczyszczenia Bałtyku	<ul style="list-style-type: none"> opisuje położenie geograficzne Bałtyku omawia cechy geograficzne Morza Bałtyckiego wymienia główne typy wybrzeży i wskazuje na mapie Bałtyku miejsca ich występowania	<ul style="list-style-type: none"> analizuje linię brzegową Bałtyku oraz omawia genezę poszczególnych typów wybrzeży wyjaśnia zróżnicowanie zasolenia i temperatury wody w Bałtyku porównuje cechy wód Morza Bałtyckiego z cechami wód innych mórz	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje na podstawie map etapy rozwoju Bałtyku porównuje wielkość i głębokość Bałtyku z wielkością i głębokością innych mórz proponuje sposoby ochrony wód Bałtyku przed zanieczyszczeniami
9.	<i>Gleby</i>	<ul style="list-style-type: none"> wymienia czynniki glebotwórcze wymienia główne typy gleb występujące w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> klasyfikuje gleby występujące w Polsce na strefowe i astrefowe analizuje, przy pomocy mapy gleb, rozmieszczenie głównych typów genetycznych gleb klasyfikuje gleby ze względu na ich żyzność wymienia przyczyny erozji gleb i sposoby przeciwdziałania temu zjawisku	<ul style="list-style-type: none"> analizuje profil glebowy wybranych typów gleb ocenia przydatność rolniczą głównych typów genetycznych gleb Polski	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje wpływ budowy geologicznej, klimatu i warunków wodnych na występowanie gleb w Polsce

Dział programu	Lp.	Temat	Poziom wymagań			
			konieczny	podstawowy	rozszerzający	dopełniający
I. Zróżnicowanie środowiska przyrodniczego	10.	<i>Szata roślinna i świat zwierzęcy</i>	<ul style="list-style-type: none"> wymienia funkcje lasów rozpoznaje typy zbiorowisk roślinnych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje zasięgi występowania wybranych gatunków drzew na mapie Polski opisuje rozmieszczenie kompleksów leśnych w Polsce opisuje świat zwierząt w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia zależności między klimatem a szatą roślinną charakteryzuje zbiorowiska leśne na obszarach nizinnych i w górach uzasadnia konieczność ochrony gatunkowej roślin i zwierząt 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia lesistość Polski na tle innych państw
	11.	<i>Ochrona przyrody</i>	<ul style="list-style-type: none"> rozdziela formy ochrony przyrody w Polsce wskazuje na mapie parki narodowe znajdujące się w Polsce i wymienia ich nazwy podjmuje działania na rzecz ochrony przyrody 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje osobliwości wybranych parków narodowych rozpoznaje i wymienia nazwy gatunków roślin i zwierząt prawnie chronionych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia konieczność ochrony przyrody i krajobrazu w Polsce wyjaśnia znaczenie współpracy międzynarodowej na rzecz ochrony przyrody 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje działania wybranych polskich organizacji działających na rzecz ochrony przyrody
II. Podział administracyjny i struktura ludności	12.	<i>Podział administracyjny</i>	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia terminy: powiat grodzki, powiat ziemski, wojewoda, prezydent, burmistrz, starosta wskazuje na mapie administracyjnej Polski województwa, wymienia ich nazwy oraz nazwy ich stolic 	<ul style="list-style-type: none"> omawia trójstopniowy podział administracyjny Polski 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje znaczenie podziału administracyjnego dla funkcjonowania kraju wymienia zadania poszczególnych szczebli administracji samorządowej 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia wady i zalety dwustopniowego i trójstopniowego podziału administracyjnego kraju
	13.	<i>Liczba ludności i jej zmiany po II wojnie światowej</i>	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia terminy: demografia, przyrost naturalny, przyrost rzeczywisty, migracja opisuje na podstawie danych statystycznych zmiany liczby ludności w Polsce po 1939 roku określa aktualną liczbę ludności Polski wymienia czynniki wpływające na zmiany liczby ludności 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje zmiany przyrostu naturalnego od zakończenia II wojny światowej do dnia dzisiejszego wymienia nazwy regionów o dodatnim i ujemnym przyroście naturalnym wyjaśnia przyczyny i skutki zmiany modelu rodziny w społeczeństwie Polski prezentuje dane liczbowe na diagramach 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje liczbę ludności Polski z liczbą ludności innych krajów Europy wykazuje przyczyny i skutki spadku współczynnika przyrostu naturalnego w ostatnich latach oblicza współczynniki: przyrostu naturalnego, zgonów oraz urodzeń 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje współczynnik przyrostu naturalnego występujący w województwie, w którym mieszka i Polsce ze współczynnikiem przyrostu naturalnego innych krajów Europy prognozuje zmiany liczby ludności Polski w przyszłości
	14.	<i>Struktura płci i wieku ludności</i>	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie wykresu strukturę płci i wieku społeczeństwa polskiego wymienia przyczyny starzenia się społeczeństwa 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje na podstawie danych liczbowych długość życia w Polsce z długością życia w innych krajach wyjaśnia przyczyny nadwyżki liczby kobiet nad liczbą mężczyzn w społeczeństwie Polski 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje piramidę płci i wieku ludności Polski wyjaśnia przyczyny i skutki starzenia się społeczeństwa polskiego 	<ul style="list-style-type: none"> prognozuje zmiany struktury płci i wieku ludności analizuje strukturę wiekową społeczeństwa polskiego i porównuje ją ze strukturami wiekowymi społeczeństw innych krajów oblicza współczynnik feminizacji

II. Podział administracyjny i struktura ludności

15.	<i>Rozmieszczenie ludności. Urbanizacja</i>	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: gęstość zaludnienia, urbanizacja, wskaźnik urbanizacji, wieś, miasto, aglomeracja • wskazuje na mapie Polski obszary o największej i najmniejszej gęstości zaludnienia i wymienia ich nazwy • określa wartość wskaźnika urbanizacji dla Polski • wskazuje na mapie Polski aglomeracje miejskie i wymienia ich nazwy 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia atrakcje i bariery osadnicze w Polsce • wskazuje na mapie Polski obszary najbardziej i najslabiej zurbanizowane i wymienia ich nazwy • opisuje funkcje miast na wybranych przykładach • wskazuje na podstawie map i schematów różnice między aglomeracją a konurbacją 	<ul style="list-style-type: none"> • oblicza gęstość zaludnienia oraz wskaźnik urbanizacji dla wybranych obszarów • charakteryzuje rozmieszczenie ludności w Polsce • wyjaśnia przyczyny i skutki nierównomiernego rozmieszczenia ludności w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje gęstość zaludnienia Polski z gęstością zaludnienia innych krajów Europy • ocenia atrakcje i bariery osadnicze w Polsce • ocenia wpływ ruchów migracyjnych na rozmieszczenie ludności w Polsce • porównuje wskaźnik urbanizacji w Polsce z innymi krajami oraz wymienia przyczyny jego zróżnicowania • ocenia wpływ koncentracji ludności na środowisko przyrodnicze
16.	<i>Struktura zatrudnienia. Problem bezrobocia</i>	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: aktywny zawodowo, bierny zawodowo, bezrobotny, stopa bezrobocia • wymienia przyczyny i skutki bezrobocia w Polsce • określa wartość średniej stopy bezrobocia w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje, korzystając z danych statystycznych, liczbę ludności aktywnej zawodowo z liczbą ludności w wieku produkcyjnym • opisuje na podstawie danych statystycznych zmiany struktury zatrudnienia ludności w Polsce w ostatnich dziesięcioleciach 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia przyczyny zmian w strukturze zatrudnienia w Polsce • porównuje strukturę zatrudnienia w gospodarce Polski ze strukturą zatrudnienia w innych krajach • oblicza stopę bezrobocia • opisuje zróżnicowanie stopy bezrobocia w Polsce i porównuje je ze zróżnicowaniem stopy bezrobocia w regionie, w którym mieszka 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia wpływ przekształceń własnościowych w gospodarce na strukturę zatrudnienia ludności • proponuje sposoby przeciwdziałania bezrobociu
17.	<i>Migracje</i>	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: migracja, emigracja, imigracja, reemigracja, przyrost rzeczywisty ludności • wymienia główne przyczyny migracji wewnętrznych i zewnętrznych Polaków • opisuje główne ruchy migracyjne po II wojnie światowej w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie świata kraje zamieszkałe przez ludność pochodzenia polskiego i wymienia ich nazwy • opisuje wpływ ruchów migracyjnych na zmiany liczby ludności Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • oblicza saldo migracji i przyrost rzeczywisty ludności Polski i interpretuje uzyskane dane • porównuje dawne i współczesne przyczyny emigracji Polaków 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia przyczyny i skutki reemigracji
18.	<i>Struktura narodowościowa. Grupy etniczne</i>	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: mniejszość narodowa, grupa etniczna • wyjaśnia, dlaczego Polska jest krajem niemal jednolitym narodowościowo • omawia strukturę narodowościową ludności Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie Polski regiony zamieszkiwane przez mniejszości narodowe i wymienia nazwy tych regionów • wymienia nazwy grup etnicznych i opisuje ich rozmieszczenie w Polsce, korzystając z mapy 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje liczebność mniejszości narodowych w Polsce przed II wojną światową ze stanem obecnym, wyjaśnia przyczyny zmian • opisuje zróżnicowanie narodowościowe i etniczne wybranych regionów Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje przyczyny nierównomiernego rozmieszczenia mniejszości narodowych w Polsce • wymienia przykłady wkładu przedstawicieli różnych grup etnicznych i narodowościowych w tworzenie dorobku kulturowego, gospodarczego i naukowego Polski

Dział programu	Lp.	Temat	Poziom wymagań			
			konieczny	podstawowy	rozszerzający	dopełniający
III. Przemysł	19.	<i>Pojęcie, funkcje i podział przemysłu</i>	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia termin: przemysł • wymienia funkcje przemysłu • opisuje udział przemysłu w strukturze PKB Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie przemysłu dla gospodarki i społeczeństwa • klasyfikuje przemysł na sekcje i działy • porównuje zatrudnienie w poszczególnych sekcjach przemysłu 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia znaczenie przemysłu dawnej i obecnie • wykazuje związki przemysłu z innymi działami gospodarki 	<ul style="list-style-type: none"> • określa perspektywy rozwoju przemysłu w Polsce
	20.	<i>Górnictwo i kopalnictwo</i>	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia i klasyfikuje surowce mineralne występujące w Polsce • wymienia surowce mineralne eksportowane przez Polskę • odczytuje z tabel statystycznych wielkość wydobycia wybranych surowców 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia i wskazuje na mapie obszary wydobywania surowców mineralnych • wymienia nazwy krajów, z których Polska importuje surowce mineralne • kreśli diagramy ilustrujące wielkość wydobycia wybranych surowców 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje wielkość wydobycia poszczególnych surowców mineralnych w Polsce z wielkością wydobycia tych surowców w innych krajach • analizuje diagramy ilustrujące wielkość wydobycia wybranych surowców • wykazuje potrzebę racjonalnego wykorzystania surowców mineralnych 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia na podstawie danych statystycznych zasoby surowców mineralnych w Polsce • wykazuje zależności między lokalizacją kopalni a umiejscowieniem zakładów przetwarzających surowce mineralne
	21.	<i>Czynniki lokalizacji przemysłu</i>	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia i klasyfikuje czynniki lokalizacji przemysłu 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje na przykładach wpływ wybranych czynników na lokalizację zakładów przemysłowych • uzasadnia na podstawie mapy lokalizację wybranych ośrodków przemysłowych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia związki między lokalizacją przemysłu a warunkami naturalnymi, rynkiem zbytu, szlakami komunikacyjnymi i potencjałem ludzkim • uzasadnia czynniki lokalizacji wybranych sekcji i działów przemysłu 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia wpływ lokalizacji wybranego zakładu przemysłowego na stan środowiska
	22.	<i>Wytwarzanie energii elektrycznej</i>	<ul style="list-style-type: none"> • klasyfikuje elektrownie ze względu na źródło wykorzystywanej energii • opisuje strukturę produkcji energii elektrycznej według rodzajów elektrowni • wyjaśnia konieczność oszczędzania energii elektrycznej • odczytuje z danych statystycznych i diagramów wielkość produkcji energii elektrycznej 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie Polski największe elektrownie ciepłe i wymienia ich nazwy • opisuje czynniki lokalizacji wybranych elektrowni • opisuje wady i zalety poszczególnych rodzajów elektrowni 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje wielkość produkcji energii elektrycznej w Polsce z wielkością produkcji energii elektrycznej w innych krajach • ocenia strukturę produkcji energii elektrycznej w Polsce na tle innych krajów • wyjaśnia przyczyny i skutki dominacji energetyki ciepłej w strukturze produkcji energii 	<ul style="list-style-type: none"> • określa przyczyny wstrzymania budowy elektrowni jądrowej w Polsce • ocenia perspektywy rozwoju energetyki jądrowej w Polsce • wykazuje korzyści i ograniczenia wynikające z wykorzystywania alternatywnych źródeł energii

III. Przemysł	23.	<i>Gospodarka morska</i>	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia termin: gospodarka morska • wymienia działy gospodarki morskiej • wskazuje na mapie Polski największe porty morskie i wymienia ich nazwy oraz uwzględnia specjalizację 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje korzyści dla gospodarki Polski wynikające z dostępu kraju do morza • charakteryzuje strukturę przeładunków w portach morskich • opisuje przyczyny zmniejszenia ilości połowianych ryb w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje czynniki sprzyjające rozwojowi gospodarki morskiej w Polsce • wyjaśnia funkcje i specjalizacje portów • omawia aktualne problemy gospodarki morskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje przeładunki towarów w portach morskich Polski z przeładunkami w innych portach świata • proponuje sposoby efektywniejszego wykorzystania warunków panujących w Polsce do rozwoju gospodarki morskiej
	24.	<i>Obszary koncentracji przemysłu</i>	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: okręg przemysłowy, ośrodek przemysłowy • wskazuje na mapie Polski obszary najbardziej uprzemysłowione 	<ul style="list-style-type: none"> • odróżnia ośrodek przemysłowy od okręgu przemysłowego • wskazuje na mapie największe okręgi przemysłowe i wymienia ich nazwy • opisuje czynniki lokalizacji i strukturę gałęziową wybranych okręgów przemysłowych 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje na podstawie kartogramu przestrzenne zróżnicowanie odsetka pracujących w przemyśle • ocenia korzyści i negatywne skutki koncentracji przemysłu • opisuje zmiany struktury gałęziowej w wybranych okręgach przemysłowych 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia przyczynę przestrzennego zróżnicowania lokalizacji okręgów przemysłowych • uzasadnia potrzebę restrukturyzacji przemysłu w wybranych okręgach przemysłowych • ocenia możliwość lokalizacji nowych okręgów przemysłowych w Polsce
	25.	<i>Sytuacja polskiego przemysłu</i>	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: restrukturyzacja, prywatyzacja • wyjaśnia przyczyny nierównomiernego uprzemysłowienia kraju • wymienia przyczyny i skutki zmian, które zaszły w polskim przemyśle po 1989 roku 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje proces restrukturyzacji i prywatyzacji przemysłu w Polsce • ustala na podstawie danych statystycznych pozycję polskiego przemysłu w świecie 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia gospodarcze i społeczne skutki restrukturyzacji i prywatyzacji przemysłu • uzasadnia potrzebę rozwijania nowoczesnych gałęzi przemysłu • ocenia społeczne i gospodarcze korzyści tworzenia specjalnych stref ekonomicznych 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje potencjalną lokalizację nowoczesnych gałęzi przemysłu • ocenia społeczne i gospodarcze korzyści płynące z wielkich inwestycji kapitału zagranicznego w Polsce
IV. Rolnictwo	26.	<i>Warunki rozwoju rolnictwa</i>	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: użytki rolne, grunty orne • wymienia funkcje rolnictwa • wskazuje na mapie Polski obszary o najkorzystniejszych warunkach przyrodniczych dla rozwoju rolnictwa i wymienia ich nazwy 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje na podstawie map tematycznych warunki przyrodnicze rozwoju rolnictwa w Polsce • opisuje, korzystając z danych statystycznych, pozaprzyrodnicze aspekty rozwoju rolnictwa w Polsce • wymienia czynniki ograniczające rozwój rolnictwa w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia warunki przyrodnicze i pozaprzyrodnicze rozwoju rolnictwa • ocenia strukturę użytkowania ziemi w Polsce i porównuje ją ze strukturą użytkowania ziemi w innych krajach • opisuje poziom mechanizacji i chemizacji rolnictwa w Polsce i porównuje go z innymi krajami 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia przyczyny przestrzennego zróżnicowania wielkości gospodarstw rolnych • analizuje skutki rozdrobnienia gospodarstw rolnych w Polsce • prognozuje zmiany w wykorzystaniu użytków rolnych w Polsce
	27.	<i>Produkcja roślinna</i>	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: plony, zbiory • wymienia nazwy głównych roślin uprawnych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie Polski obszary upraw wybranych roślin i wymienia nazwy tych obszarów • analizuje strukturę upraw w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia związek między rodzajem upraw a żyznością i typem gleb • porównuje plony i zbiory wybranych roślin w Polsce z plonami i zbiorami tych roślin w innych krajach 	<ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia regionalne zróżnicowanie struktury upraw

Dział programu	Lp.	Temat	Poziom wymagań			
			konieczny	podstawowy	rozszerzający	dopełniający
IV. Rolnictwo	28.	<i>Produkcja zwierzęca</i>	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: chów zwierząt, hodowla zwierząt, pogłowie • wymienia cele hodowli zwierząt • wskazuje na mapie Polski obszary chowu wybranych zwierząt i wymienia nazwy tych obszarów 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje główne kierunki produkcji zwierzęcej w Polsce • opisuje zmiany pogłowia bydła i trzody chlewnej w Polsce w ostatnich latach • wskazuje przyczyny spadku ilości pogłowia zwierząt hodowlanych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia strukturę chowu zwierząt gospodarskich • wyjaśnia regionalne zróżnicowanie obsady wybranych zwierząt gospodarskich 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje wydajność chowu zwierząt w Polsce z wydajnością chowu zwierząt w innych krajach
	29.	<i>Problemy polskiego rolnictwa</i>	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia najważniejsze problemy polskiego rolnictwa • opisuje udział rolnictwa w tworzeniu dochodu narodowego i zatrudnieniu w Polsce na tle innych krajów • porównuje plony i zbiory głównych roślin uprawnych oraz produkcję mleka i mięsa w Polsce z innymi krajami 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia cechy rolnictwa ekologicznego • wykazuje potrzebę restrukturyzacji rolnictwa w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje poziom rozwoju rolnictwa w Polsce z poziomem rozwoju rolnictwa w innych krajach europejskich • ocenia przyczyny niskiej wydajności i towarowości polskiego rolnictwa • ocenia zmiany w rolnictwie wynikające z przystąpienia Polski do Unii Europejskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia potrzebę rozwoju gospodarstw ekologicznych • ocenia konkurencyjność polskiego rolnictwa na rynku międzynarodowym
V. Usługi	30.	<i>Podział usług</i>	<ul style="list-style-type: none"> • klasyfikuje usługi • wyjaśnia terminy: usługi, transport, komunikacja, handel • określa odsetek, który stanowią usługi w strukturze PKB i strukturze zatrudnienia w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia znaczenie usług we współczesnej gospodarce • wymienia przykłady działań usług rozwijających się i zanikających 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia przyczyny oraz skutki wzrostu zatrudnienia w usługach 	<ul style="list-style-type: none"> • prognozuje kierunki rozwoju sektora usług w gospodarce Polski
	31.	<i>Transport lądowy</i>	<ul style="list-style-type: none"> • rozróżnia rodzaje transportu • opisuje znaczenie poszczególnych działów transportu lądowego w gospodarce i życiu codziennym ludzi • wskazuje na mapie Polski główne szlaki transportu lądowego • wymienia bariery rozwoju transportu samochodowego i kolejowego 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje strukturę przewozów ładunków transportem kolejowym i samochodowym • wymienia przyczyny wzrostu znaczenia transportu przesyłowego • uzasadnia konieczność pilnej modernizacji sieci transportu lądowego 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje wady i zalety poszczególnych rodzajów transportu lądowego • wyjaśnia przyczyny zróżnicowania gęstości sieci dróg samochodowych oraz sieci linii kolejowych w Polsce • porównuje gęstość sieci dróg samochodowych oraz sieci linii kolejowych w Polsce z gęstością tych sieci w innych krajach 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje jakość dróg kołowych i linii kolejowych w Polsce • wyjaśnia potrzebę budowy nowoczesnych autostrad • przewiduje skutki gwałtownego rozwoju motoryzacji

V. Usługi

32.	<i>Transport wodny i lotniczy</i>	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie transportu morskiego, śródlądowego i lotniczego w gospodarce kraju • wskazuje na mapie Polski miasta, w których znajdują się lotniska i wymienia ich nazwy 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia cechy transportu morskiego i śródlądowego • wskazuje na mapie Polski główne szlaki transportu śródlądowego • uzasadnia, dlaczego żegluga śródlądowa jest najtańszym rodzajem transportu • wskazuje na mapie główne kierunki transportu lotniczego • omawia przyczyny wzrostu znaczenia niskobudżetowych linii lotniczych 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje wady i zalety transportu morskiego, śródlądowego i lotniczego • wykazuje, na przykładach, znaczenie transportu morskiego, śródlądowego i lotniczego • wyjaśnia przyczyny wzrostu wielkości ruchu pasażerskiego w transporcie lotniczym w ostatnich latach • wyjaśnia przyczyny niewielkiego znaczenia transportu śródlądowego 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje wielkość ruchu pasażerskiego w transporcie lotniczym Polsce z tą samą wielkością w innych krajach • porównuje odległości oraz koszty przewozu towarów i pasażerów różnymi środkami transportu
33.	<i>Łączność</i>	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia rodzaje usług wchodzących w skład łączności • wyjaśnia znaczenie łączności w gospodarce i życiu codziennym 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje liczbę abonentów telefonicznych w Polsce z liczbą abonentów telefonicznych w innych krajach • wymienia czynniki wpływające na rozwój telefonii komórkowej i stacjonarnej • wymienia bariery ograniczające rozwój internetu w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia przyczyny i skutki rozwoju technologii informacyjnej • ocenia zmiany zachodzące w Polsce na skutek rozwoju telekomunikacji 	<ul style="list-style-type: none"> • ukazuje wpływ łączności na kształtowanie opinii i postaw • wykazuje związki między rozwojem gospodarczym a poziomem łączności
34.	<i>Handel</i>	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: saldo bilansu handlowego, import, eksport • wymienia nazwy głównych partnerów handlowych Polski • opisuje strukturę towarową handlu zagranicznego 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia znaczenie handlu krajowego i zagranicznego w życiu codziennym • omawia bilans handlu zagranicznego Polski • analizuje przyczyny powolnego wzrostu eksportu • analizuje dane liczbowe dotyczące bilansu handlu zagranicznego Polski w ostatnich latach 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje wartość eksportu przypadającą na jednego mieszkańca Polski z tą samą wartością w innych krajach • wyjaśnia przyczyny ujemnego salda bilansu handlu zagranicznego 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia wartość eksportu przypadającą na jednego mieszkańca w Polsce i innych krajach • proponuje sposoby uzyskania przez Polskę dodatniego bilansu handlowego
35.	<i>Turystyka</i>	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: turystyka, walory turystyczne, baza turystyczna, agroturystyka • omawia najważniejsze cele podróży turystycznych Polaków • wskazuje na mapie świata rejony najczęściej odwiedzane przez Polaków i wymienia ich nazwy 	<ul style="list-style-type: none"> • klasyfikuje turystykę według ustalonych kryteriów • opisuje rolę turystyki w gospodarce • wyjaśnia przyczyny wzrostu ruchu turystycznego po 1989 roku 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje wpływy z turystyki w Polsce z wpływami z turystyki w wybranych krajach • analizuje dane statystyczne dotyczące wielkości przyjazdów cudzoziemców do Polski w ostatnich latach 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia walory turystyczne Polski z punktu widzenia potencjalnego zagranicznego turysty • wykazuje znaczenie bazy turystycznej dla rozwoju turystyki

Dział programu	Lp.	Temat	Poziom wymagań			
			konieczny	podstawowy	rozszerzający	dopełniający
V. Usługi	36.	Walory turystyczne Polski	<ul style="list-style-type: none"> opisuje walory przyrodnicze i kulturowe wybranych regionów Polski wskazuje na mapie Polski regiony oraz ośrodki turystyczne o wysokich walorach turystycznych i wymienia ich nazwy 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie turystyki krajowej jako źródła dochodu dla regionu i państwa wyjaśnia przyczyny popularności agroturystyki 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia walory wybranych regionów Polski pod kątem możliwości rozwoju turystyki porównuje atrakcyjność turystyczną wybranych regionów 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia wpływ polityki państwa i władz lokalnych na rozwój turystyki dowodzi potrzeby ochrony walorów turystycznych
VI. Degradacja środowiska przyrodniczego	37.	Zanieczyszczenie środowiska przyrodniczego	<ul style="list-style-type: none"> wymienia źródła zagrożeń dla środowiska przyrodniczego Polski opisuje zagrożenia wynikające ze składowania śmieci ocenia wpływ ścieków komunalnych na stan czystości wód uzasadnia konieczność segregacji śmieci, oszczędności energii oraz wody wymienia sposoby zmniejszania emisji zanieczyszczeń przez przemysł 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje na podstawie diagramu stan zanieczyszczenia Wisły i Odry opisuje zróżnicowanie regionalne zanieczyszczenia środowiska przyrodniczego w Polsce opisuje wpływ przemysłu, rolnictwa i transportu na stan środowiska w Polsce wskazuje sposoby zmniejszania zanieczyszczenia środowiska odpadami komunalnymi wymienia skutki zanieczyszczenia środowiska środkami chemicznymi stosowanymi w rolnictwie 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia społeczne i gospodarcze skutki zanieczyszczenia środowiska w Polsce wyjaśnia proces powstawania kwaśnych opadów wyjaśnia przyczyny i skutki eutrofizacji jezior 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia konieczność ochrony środowiska proponuje działania prowadzące do ograniczenia zanieczyszczenia środowiska przyrodniczego
VII. Zróżnicowanie środowiska przyrodniczego	38.	Pobrzeża	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie Polski regiony geograficzne pasa pobrzeży i wymienia ich nazwy opisuje najważniejsze cechy krajobrazu pasa pobrzeży 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie Polski parki narodowe znajdujące się w pasie pobrzeży i wymienia ich nazwy wymienia atrakcje turystyczne pasa pobrzeży charakteryzuje wybrane miasta pasa pobrzeży 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje wpływ zewnętrznych czynników rzeźbotwórczych na rzeźbę powierzchni pasa pobrzeży wyjaśnia genezę mierzei, wydmy, klifów i jezior przybrzeżnych ocenia potencjał gospodarczy pasa pobrzeży 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia genezę Żuław Wiślanych uzasadnia konieczność ochrony przyrody pasa pobrzeży ocenia walory turystyczne pasa pobrzeży
	39.	Pojezierza	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie Polski regiony geograficzne pasa pojezierzy i wymienia ich nazwy wyróżnia cechy rzeźby młodoglacjalnej wskazuje na mapie Polski i wymienia nazwy wybranych jezior polodowcowych wskazuje na mapie Polski najważniejsze miasta pasa pojezierzy i wymienia ich nazwy 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie map klimatycznych zróżnicowanie klimatyczne pasa pojezierzy wymienia bogactwa naturalne pasa pojezierzy wskazuje na mapie Polski kompleksy leśne i parki narodowe położone w pasie pojezierzy i wymienia ich nazwy 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje cechy klimatu Pojezierza Pomorskiego z cechami klimatu Pojezierza Mazurskiego ocenia walory krajobrazowe i przyrodnicze pasa pojezierzy ocenia potencjał gospodarczy pasa pojezierzy 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia przyczyny zróżnicowania krajobrazu w pasie pojezierzy uzasadnia konieczność ochrony kompleksów leśnych

VII. Zróżnicowanie środowiska przyrodniczego

40.	<i>Niziny Środkowopolskie – część zachodnia</i>	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie Polski regiony geograficzne zachodniej części Nizin Środkowopolskich i wymienia ich nazwy wyróżnia cechy krajobrazu zachodniej części Nizin Środkowopolskich wskazuje na mapie Polski miasta położone w zachodniej części Nizin Środkowopolskich i wymienia ich nazwy 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje, przy pomocy map klimatycznych, zróżnicowanie klimatyczne zachodniej części Nizin Środkowopolskich wskazuje na mapie Polski kompleksy leśne oraz parki narodowe położone w zachodniej części Nizin Środkowopolskich i wymienia ich nazwy opisuje rozmieszczenie bogactw mineralnych zachodniej części Nizin Środkowopolskich opisuje wybrane miasta zachodniej części Nizin Środkowopolskich 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia różnice między krajobrazem młodoglaacialnym a staroglaacialnym charakteryzuje czynniki kształtujące rzeźbę terenu zachodniej części Nizin Środkowopolskich ocenia potencjał gospodarczy zachodniej części Nizin Środkowopolskich 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia warunki przyrodnicze rozwoju rolnictwa Niziny Śląskiej uzasadnia konieczność ochrony przyrody zachodniej części Nizin Środkowopolskich
41.	<i>Niziny Środkowopolskie – część wschodnia</i>	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie Polski regiony geograficzne wschodniej części Nizin Środkowopolskich i wymienia ich nazwy wymienia cechy krajobrazu wschodniej części Nizin Środkowopolskich wskazuje na mapie Polski miasta położone we wschodniej części Nizin Środkowopolskich i wymienia ich nazwy 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje zróżnicowanie klimatyczne wschodniej części Nizin Środkowopolskich na podstawie map klimatycznych wskazuje na mapie Polski kompleksy leśne oraz parki narodowe znajdujące się w części wschodniej Nizin Środkowopolskich i wymienia ich nazwy opisuje rozmieszczenie bogactw mineralnych w części wschodniej Nizin Środkowopolskich charakteryzuje wybrane miasta wschodniej części Nizin Środkowopolskich 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia genezę jezior krasowych na Polesiu Lubelskim ocenia potencjał gospodarczy wschodniej części Nizin Środkowopolskich 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje podobieństwa i różnice między regionami wschodniej części Nizin Środkowopolskich wyjaśnia genezę wydm występujących na Nizinie Mazowieckiej uzasadnia konieczność ochrony przyrody wschodniej części Nizin Środkowopolskich wskazuje na mapie Polski obszary bagienne i podmokłe wschodniej części Nizin Środkowopolskich i wymienia ich nazwy omawia uwarunkowania występowania wód podziemnych w niecce artezyjskiej Kotliny Warszawskiej
42.	<i>Wyżyny Polskie – część zachodnia</i>	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie Polski regiony geograficzne Wyżyn Polskich części zachodniej i wymienia ich nazwy wyróżnia cechy krajobrazu zachodniej części Wyżyn Polskich wymienia nazwy bogactw mineralnych występujących w zachodniej części Wyżyn Polskich wskazuje na mapie Polski najważniejsze miasta Wyżyn Polskich części zachodniej i wymienia ich nazwy 	<ul style="list-style-type: none"> omawia na podstawie map klimatycznych zróżnicowanie klimatyczne zachodniej części Wyżyn Polskich wymienia nazwy kompleksów leśnych oraz parków narodowych znajdujących się w zachodniej części Wyżyn Polskich 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje związki między budową geologiczną a rzeźbą terenu zachodniej części Wyżyn Polskich opisuje wpływ działalności gospodarczej człowieka na krajobraz Wyżyny Śląskiej ocenia potencjał gospodarczy zachodniej części Wyżyn Polskich 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje negatywny wpływ koncentracji ludności i przemysłu na środowisko przyrodnicze proponuje sposoby zagospodarowania terenów zdegradowanych na skutek działalności gospodarczej człowieka uzasadnia konieczność ochrony przyrody zachodniej części Wyżyn Polskich

Dział programu	Lp.	Temat	Poziom wymagań			
			konieczny	podstawowy	rozszerzający	dopełniający
VII. Przegląd krain geograficznych	43.	Wyżyny Polskie – część wschodnia	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie Polski regiony geograficzne wschodniej części Wyżyn Polskich i wymienia ich nazwy opisuje cechy krajobrazu wschodniej części Wyżyn Polskich wskazuje na mapie Polski najważniejsze miasta wschodniej części Wyżyn Polskich i wymienia ich nazwy 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia przyczyny tworzenia parków narodowych na terenie wschodniej części Wyżyn Polskich opisuje na podstawie map klimatycznych zróżnicowanie klimatyczne wschodniej części Wyżyn Polskich wskazuje na mapie Polski rejon występowania bogactw mineralnych i wymienia ich nazwy 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje związki między budową geologiczną a rzeźbą terenu wschodniej części Wyżyn Polskich charakteryzuje czynniki rzeźbotwórcze wschodniej części Wyżyn Polskich wyjaśnia genezę wąwozów i parowów ocenia potencjał gospodarczy wschodniej części Wyżyn Polskich 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia warunki przyrodnicze rozwoju rolnictwa na Wyżynie Lubelskiej uzasadnia konieczność ochrony przyrody wschodniej części Wyżyn Polskich
	44.	Kotliny Podkarpackie	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie Polski regiony geograficzne Kotlin Podkarpackich i wymienia ich nazwy opisuje cechy krajobrazu Kotlin Podkarpackich omawia atrakcje turystyczne Kotlin Podkarpackich wskazuje na mapie Polski najważniejsze miasta Kotlin Podkarpackich i wymienia ich nazwy 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie Polski kompleksy leśne występujące w Kotlinach Podkarpackich i wymienia ich nazwy wskazuje na mapie Polski miejsca występowania bogactw mineralnych w Kotlinach Podkarpackich i wymienia nazwy tych rejonów opisuje na podstawie map klimatycznych cechy klimatu Kotlin Podkarpackich 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia rolę rzek w kształtowaniu krajobrazu Kotlin Podkarpackich ocenia potencjał gospodarczy Kotlin Podkarpackich 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia konieczność ochrony przyrody Kotlin Podkarpackich wyjaśnia genezę Kotlin Podkarpackich
	45.	Pogórze Karpackie i Beskidy	<ul style="list-style-type: none"> wyróżnia Karpaty Zachodnie, Wschodnie oraz Południowe i wskazuje je na mapie Polski wskazuje na mapie Polski i omawia położenie Beskidów, Bieszczadów oraz Pogórza Karpackiego wskazuje na mapie Polski parki narodowe położone na terenie Beskidów, Bieszczadów oraz Pogórza Karpackiego i wymienia ich nazwy wskazuje na mapie Polski najważniejsze miasta Beskidów, Bieszczadów oraz Pogórza Karpackiego i wymienia ich nazwy 	<ul style="list-style-type: none"> omawia różnice w krajobrazie Beskidów, Bieszczadów oraz Pogórza Karpackiego omawia na podstawie map klimatycznych cechy klimatu Beskidów, Bieszczadów oraz Pogórza Karpackiego wymienia atrakcje turystyczne Beskidów, Bieszczadów oraz Pogórza Karpackiego 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje zależności między budową geologiczną a cechami rzeźby Pogórza Karpackiego, Bieszczadów i Beskidów omawia budowę fliszową Karpat porównuje ze sobą krajobrazy Beskidów, Bieszczadów oraz Pogórza Karpackiego 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje zróżnicowanie klimatyczne i roślinne Beskidów, Bieszczadów oraz Pogórza Karpackiego uzasadnia konieczność budowy sztucznych zbiorników na rzekach karpackich uzasadnia konieczność ochrony przyrody Beskidów, Bieszczadów oraz Pogórza Karpackiego

VII. Przegląd krain geograficznych

46.	<i>Tatry i Obniżenie Orawsko-Podhalańskie</i>	<ul style="list-style-type: none"> • omawia na podstawie mapy Polski położenie Tatr i Obniżenia Orawsko-Podhalańskiego • wymienia nazwy skał występujących w Tatrach i Pieninach • opisuje na podstawie ilustracji cechy rzeźby wysokogórskiej • wyróżnia cechy krajobrazu Pienin • wskazuje na mapie Polski ośrodki turystyczne Tatr i Pienin i wymienia ich nazwy 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia formy rzeźby krasowej Tatr Zachodnich • uzasadnia atrakcyjność turystyczną Tatr i Pienin • wymienia źródła zagrożeń przyrody w Tatrach • opisuje skutki nadmiernego ruchu turystycznego w Tatrach i Pieninach • omawia specyfikę kulturową regionu Tatr i Obniżenia Orawsko-Podhalańskiego 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje różnice krajobrazu Tatr Wysokich i Zachodnich • omawia na podstawie ilustracji piętrowość klimatyczno-roślinną Tatr • ocenia potencjał gospodarczy Tatr i Obniżenia Orawsko-Podhalańskiego 	<ul style="list-style-type: none"> • ukazuje zależności między budową geologiczną a cechami rzeźby Tatr i Obniżenia Orawsko-Podhalańskiego • porównuje budowę geologiczną Tatr Wysokich i Zachodnich • uzasadnia konieczność ochrony przyrody Tatr i Obniżenia Orawsko-Podhalańskiego
47.	<i>Sudety i Przedgórze Sudeckie</i>	<ul style="list-style-type: none"> • omawia położenie Sudetów i Przedgórze Sudeckie na podstawie mapy Polski • wymienia atrakcje turystyczne Sudetów i Przedgórze Sudeckie • wskazuje na mapie Polski miasta położone w Sudetach i wymienia ich nazwy 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje na podstawie ilustracji cechy krajobrazu Sudetów • omawia na podstawie map klimatycznych cechy klimatu Sudetów i Przedgórze Sudeckie • wymienia bogactwa naturalne Sudetów i Przedgórze Sudeckie oraz wskazuje rejony ich eksploatacji na mapie • opisuje zagrożenia środowiska przyrodniczego powstające w wyniku działalności gospodarczej człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia cechy rzeźby Gór Stołowych i Karkonoszy • wykazuje zróżnicowanie klimatyczne i roślinne Sudetów • ocenia potencjał gospodarczy Sudetów i Przedgórze Sudeckie • proponuje trasę wycieczki po obszarze jednego z pasm Sudetów i uzasadnienia swój wybór 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje zróżnicowanie budowy geologicznej Sudetów • wyjaśnia genezę rzeźby zrębowej Sudetów • uzasadnia konieczność ochrony przyrody w Sudetach
48.	<i>Mój region – moja mała ojczyzna</i>	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje na podstawie mapy położenie geograficzne regionu zamieszkania • opisuje środowisko przyrodnicze regionu zamieszkania • wymienia główne cechy gospodarki regionu, w którym mieszka 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje rozmieszczenie ludności w regionie zamieszkania • wskazuje na mapie miasta / wsie położone w regionie zamieszkania i wymienia ich nazwy • omawia tradycje i kulturę regionu • analizuje dane statystyczne dotyczące zagadnień społecznych i gospodarczych regionu, w którym mieszka 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia warunki i możliwości produkcji rolnej i przemysłowej w regionie zamieszkania • wykazuje specyfikę regionu zamieszkania na tle innych regionów kraju • sporządza folder informacyjny o regionie, w którym mieszka 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje zależności między środowiskiem przyrodniczym a różnorodnymi formami działalności człowieka w regionie zamieszkania • ocenia znaczenie gospodarcze regionu, w którym mieszka na tle kraju

Dział programu	Lp.	Temat	Poziom wymagań			
			konieczny	konieczny	rozszerzający	dopełniający
VIII. Polska w świecie	49.	<i>Miejsce Polski w gospodarce światowej</i>	<ul style="list-style-type: none"> wymienia wskaźniki określające poziom rozwoju gospodarczego Polski wymienia korzyści wynikające ze współpracy międzynarodowej porównuje PKB w Polsce na tle innych krajów 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia na podstawie danych statystycznych, poziom rozwoju gospodarczego Polski omawia, z punktu widzenia zagranicznego inwestora, czynniki zachęcające i zniechęcające zagranicznych przedsiębiorców do inwestowania w Polsce wymienia przykłady inwestycji zagranicznych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje i porównuje dane statystyczne dotyczące produkcji wybranych towarów w Polsce i innych krajach ocenia korzyści wynikające ze współpracy międzynarodowej 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia korzyści dla gospodarki Polski wynikające z inwestycji zagranicznych
	50.	<i>Polska w strukturach międzynarodowych</i>	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy największych organizacji międzynarodowych wymienia przykłady współpracy Polski z innymi krajami Unii Europejskiej wskazuje na mapie i wymienia nazwy euroregionów 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie euroregionów omawia proces integracji Polski z Unią Europejską 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia skutki integracji Polski z Unią Europejską i NATO wymienia przykłady działań podejmowanych przez Polskę w ramach Unii Europejskiej i NATO 	<ul style="list-style-type: none"> określa rolę Polski w strukturach międzynarodowych charakteryzuje wybrany euro-region